

This is an electronic reprint of the original article. This reprint may differ from the original in pagination and typographic detail.

Please cite the original version:

Dahlbäck, K. (2021) Med affekternas uttryck i fokus. Vasabladet 7.8.2021 sidan 19.

Novias forskning

Med affekternas uttryck i fokus

● Under det gångna läsåret har Yrkeshögskolan Novias utbildningar i barockmusik gjort ett gemensamt konstnärligt forskningsprojekt. På Novia i Jakobstad kan man studera barockmusik inom tre olika instrumentgrupper: klaverinstrument (cembalo), stråkinstrument och sång.

Detta projekt var vårt första stora sceniska projekt sedan utbildningarnas start.

Det verk vi arbetat med var Alessandro Stradellas (1643–1682) serenata "La forza delle stelle" (Stjärnornas makt).

Sveriges drottning Kristina (1626–1689) var under sin tid i Rom en betydelsefull person för verkets tillkomst, hon var en viktig mecenat i staden och stödde Stradellas arbete. Hon medverkade till och med i librettots utformning tillsammans med Sebastiano Baldini (1615–1685), vilket är anmärkningsvärt för en (abdikerad) drottning.

En serenata är ett sceniskt vokalverk i mindre format än en opera. Man framförde dylika verk utomhus kvällen i Rom. I detta verk är librettot filosofiskt utformat med ett kärlekspar, Damone och Clori, samt en grupp kommentatorer som tar ställning till kärlekshistorien.

UPPTAKTEN TILL projektet var att vi ville undersöka hur en repetitionsprocess ser ut där alla instrumentgrupper tillsammans bekantar sig med det musikaliska verket.

Normalt jobbar sångarna en längre period tillsammans med regissören och instrumentalisterna kommer in i ett sent skede och fokuserar på det klingande resultatet.

Nu valde vi att sätta fokus på texten, affekterna och deras inverkan på det kroppsliga uttrycket för att studera hur detta arbetssätt påverkar vårt gemensamma musikaliska arbete.

ARBETSGRUPPEN KRING "La forza delle stelle" bestod av regissör-koreograf Jani Sunnarborg samt Novias lektorer Aira Maria Lehtipuu, Peteri Pitko och Kajsa Dahlbäck. Våra studerande inom barockmusik fick delta och genom en noggrann coronasäkerhetsplan kunde vi genomföra projektet och göra en videospelning. Denna finns nu publicerad på Novias Youtube-kanal.

Affekt betyder känslotillstånd och är ett centralt begrepp inom barockmusiken. Under 1600-talet tänkte man att musiken genom luften påverkade människans kropp och själ. Särskilt vokalmusiken sågs ha denna direkta kontakt till människans inre, sång kunde därför till och med vara farligt!

"La forza delle stelle" är ett vokalmusikverk och därför blev det naturligt för oss att ha librettot som grund för vårt forskningsprojekt.

Studerande övar i aulan i Campus Allegro. FOTO: NADINE MABINDA KINZUMB

För att kunna väcka en affekt hos åhöraren behöver sångaren eller instrumentalisten vara tydlig i sitt uttryck. För "La forza delle stelle" betydde detta övertygande uttryck att text, musik och gestik tillsammans ska uttrycka samma effekt. FOTO: JULIA RAHIKKA

Alla medverkande, instrumentalister som sångare, studerade tillsammans librettot och vi gick ordagrant igenom det så att vi skulle begripa den stundtals knepiga italienska grammatiken från 1600-talet. Med detta som grund tog arbetet med regissör-koreograf Jani Sunnarborg vid.

Under ledning av Sunnarborg arbetade vi med affekternas uttryck, både kroppsligt och musikaliskt. Vilken nyans har exempelvis ordet "amore" (kärlek)? Hur ser det ut som kroppsrörelse och hur låter rösten eller instrumentet då man sjunger eller spelar?

Under barockepoken omsatte man dessa affekter i gester – en mjuk och kärleksfylld gest ser helt annorlunda ut än en skarp och negativ gest. Men hur kan detta låta olika i rösten eller på instrumentet?

En stor del av röst- och instrumentbehandling handlar om luftflöde och tankens eller inspirationens hastighet.

Med vilken intensitet du sjunger eller spelar ger direkt en upplevelse

av din affekt till åhöraren. En långsamt och njutningsfullt framförd fras kan ge en positiv, mjuk, kärleksfull känsla till åhöraren medan en snabbt och påfluet framförd fras kan ge en känsla av ilska till åhöraren.

Dessa är med andra ord affekter, alltså känslotillstånd som sångaren eller instrumentalisten strävar efter att väcka hos åhöraren. Det är inte främst musikern själv som ska påverkas utan den som lyssnar. Musikern strävar efter att påverka lyssnarens affekt.

FÖR ATT KUNNA VÄCKA en affekt hos åhöraren behöver sångaren eller instrumentalisten vara tydlig i sitt uttryck. Alla som jobbat sceniskt någon gång vet att det i början känns som om man skulle behöva överdriva uttrycket väldigt mycket för att ens lärare eller regissör ska bli övertygad.

I vårt arbete med "La forza delle stelle" betydde detta övertygande uttryck att text, musik och gestik tillsammans ska uttrycka samma effekt. Detta förutsätter ett digert

arbete för att faktiskt få textens betydelse på detta vis förkroppsligad så att åhöraren omedelbart kan identifiera och därmed uppleva vilken affekt som eftersträvas.

VÅRA STUDERANDE fick svara på en enkät om arbetsmetoden och vi var särskilt intresserade av hur de upplevde detta arbetssätt där affekterna var i fokus. Svaren lämnades in anonymt och antingen på svenska eller finska. Svarsprocenten var 89 procent (17 av 19 studerande svarade). De allra flesta (82,4 procent) hade inte arbetat med vår affektcentrerade metod tidigare.

Upplevelserna var generellt starkt positiva. Vi ser att coronasituationen gav uttryck för en viss oro men att man samtidigt var väldigt tacksam för att projektet kunde genomföras.

En studerande skriver: "arbetet blev mera avslappnat och minskade på spänningen samt gav förståelse för det musikaliska uttrycket. Upplevelsen som instrumentalist var starkare än normalt."

En annan studerande upplevde

att "den historiska kontexten och barockvärlden [...] var inspirerande och kändes livsviktig i synnerhet då hela arbetsgruppen, även instrumentalisterna, 'andades samma luft'. Väldigt motiverande!"

Överlag var våra studerande överraskade av hur stort grundarbete som behöver göras för att man ska kunna uppnå en djup förståelse för ett dylikt sceniskt vokalmusikverk. Samtidigt konstaterar de studerande att arbetet verkligen var värt mödan.

Detta var även arbetsgruppens gemensamma upplevelse – vi ser att våra studerande utvecklats enormt under detta projekt och att de fått en mycket mer mångfacetterad förståelse för barockmusik och för sina respektive instrument. Kropp, gestik, text och andning är alla viktiga då man jobbar med barockmusik, vare sig man är sångare, stråkmusiker eller cembalist.

Kajsa Dahlbäck

MuD, lektor i sång vid Yrkeshögskolan Novia